

JOHN KAMPEN
Wisdom Literature:
Eerdmans Commentaries
on the Dead Sea Scrolls.
Grand Rapids, MI:
Eerdmans 2011. 390 s.

Kuolleenmeren kääriihin sisältyvä viisaukirjallisuus on saanut vasta viimeisten viidentoista vuoden aikana merkittävästi huomiota osakseen. Aiempi tutkimus keskittyi pitkälti hahmottamaan Qumranin liikkeen luonnetta ja taustaa, minkä tarkasteluun runolliset tekstit eivät juuri tarjoa näkökulmia. Ensisijainen syy viivästyminen liittyy kuitenkin aineiston myöhäiseen julkaisuaikajankohtaan: muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta viisaustekstit julkaistiin virallisessa *Discoveries in the Judean Desert* -editiosarjassa vasta 1990-luvun loppupuolella. Vuosituhannen vaihteessa ja sen jälkeen sekundäärikirjallisuuden julkaisu- tahti on kiihtynyt. Vaikka aihepiirissä riittää tutkimista vielä pitkäksi aikaa, John Kampenin kommentaari- teos osaltaan osoittaa viisaukirjal- lisuuden saavuttaman tunnustetun aseman yhtenä Qumran-tutkimuk- sen painopistealueena.

Vaikka Qumranista löydetty vii- sauskirjallisuus on edelleen suhteel- lisen vähän tunnettua, sen merki- tys juutalaisen viisaustradition mo- nimuotoisuuden ymmärtämiselle on huomattava. Aineisto on eten- kin vaatinut arvioimaan uudelleen käsitystä viisaustekstien sisällöstä: varhainen kirjallisuus on luonteel- taan melko yleisinhimillistä ja uni- versaalia, kun taas myöhäisen Toisen temppelin ajan kirjoituksissa painot- tuvat viisauden jumalalliset lähteet, Toora ja toisinaan myös ilmoitus, jo- ta nimitetään olevan tai tulevan sa- laisuudeksi (*raz nihyeh*). Toiseksi tut- kijat ovat havainneet, että eri laji- piirteiden limittymisestä muodostui pi- kemminkin sääntö kuin poikkeus ennen ajanlaskun taitetta. Yhtäältä myöhäisistä viisausteksteistä voi ha- vaita ainakin apokalyptiikasta, profe-

tiasta, liturgiasta ja Toorasta saatuja vaikutteita. Toisaalta viisaustradition didaktinen eetos, aiheet ja ominai- nen terminologia levisivät laajalle muihin teksteihin, joskin viisaustra- dition vaikutus muihin kirjallisiin perinteisiin näkyy jossakin määrin jo Heprealaiseen Raamattuun pää- tyneissä teksteissä.

Tähän asiayhteyteen liittyy kysy- mys Qumranin viisaukirjallisuuden rajoista. Miten korpus tulisi määritellä ja mitä siihen tulisi lukea? Kampe- nin teos käsittelee kymmentä aiem- min tuntematonta tekstiä sekä Sira- kin kirjan Qumranista ja Masadalta löydettyjä käsikirjoituksia, joskin hän mainitsee myös muutamia muita tekstejä (s. 10). Valikoima on järkevä, sillä vaikka käsikirjoitusten luokitte- lu on vaikeaa niiden fragmentaari- suuden takia, Kampenin valitsemat kirjoitukset on tyypillisesti esitelty Qumranin viisaukskorpuksen ydin- teksteinä. Toisaalta aineiston rajaus ei ole täysin yksiselitteinen ja mu- kaan olisi voinut ottaa muita teks- tejä, esimerkiksi niin kutsut viisau- psalmit, minkä vuoksi aineiston raja- uksen tarkempi perustelu olisi ollut suotavaa. Samalla kirjoittaja olisi voi- nut pohtia myöhäisen viisaukirjalli- suuden luonnetta ja hahmotella sen määrittelykriteerejä. Nyt käsite tarjo- taan lukijalle siihen liittyviä haastei- ta erittelemättä, ja laji- piirteiden yh- distymisen tarkastelu jää sinänsä ansiokkaiksi huomioiksi viisauden ja apokalyptiikan rajapinnoista. Sira- kin kirjan fragmenttien mukaan ot- taminen on perusteltua, sillä käärot tarjoavat uutta hepreankielistä ai- neistoa teoksen tutkimiseen, mut- ta lukija jää ihmettelemään sitä, et- tei luolan 11 Psalmikääröön sisälty- vää luvun 51 viisauksrunoa käsitellä lainkaan.

Teoksen aloittaa johdantoluku, joka on erityisen hyödyllinen kah- dessa suhteessa. Siinä Kampen esi- ttelee lukijalle Qumranin viisaukirjal- lisuuteen liittyvät varhaiset ja melko vähän tunnetut julkaisut sekä poh- tii korpuksen merkitystä Uuden tes- tamentin tutkimukselle. Tämän jäl-

keen valitut tekstit käydään läpi yk- sitellen: Kampen tarjoaa lyhyehkön johdannon kunkin kirjoituksen taustaan ja olennaiseen sisältöön, luet- telon sitä käsittelevästä keskeisestä tutkimuskirjallisuudesta, laatimansa tekstin englanninkielisen käännök- sen, yksittäisiä kohtia koskevia teks- tikriittisiä ja sisällöllisiä huomioita sekä suppean kommentaarin. Kos- ka tekstit ovat Sirakin kirjaa lukuun ottamatta aiemmin tuntemattomia, tämänkaltaiset tiiviit yleisesittelyt ovat käytännöllinen ja tehokas tapa tutustuttaa lukija aineistoon, mutta samalla varsinkin johdanto-osuuksi- en vaarana on jäädä joksinkin yli- malkaisiksi ja lähinnä aiempaa tut- kimusta referoiviksi. Toisaalta kom- mentaarikirjallisuuden ensisijainen funktio on lukijan perehdyttäminen teksteihin ja lisäviitteiden tarjoami- nen niitä kaipaavalle, minkä Kampe- nin teos eittämättä saavuttaa. Laa- ditut kirjallisuusluettelot olisivat to- sin muutamissa tapauksissa voineet olla hieman kattavampia, varsinkin kun aihepiiristä tehdyn tutkimuksen kokonaismäärä on edelleen melko suppea.

Noin 40 prosenttia teoksesta kä- srittelee *Ymmärtäväsyyden ohjet- ta*, mikä on luontevaa, koska tästä parhaiten säilyneestä viisaustekstis- tä on löydetty peräti kahdeksan ko- pioita. Toisaalta muu viisauksaineisto jää nyt tämän jo melko hyvin tunne- tun kirjoituksen varjoon. Viisauks- ta ja apokalyptiikasta ammentavat *Ymmärtäväsyyden ohje* ja *Salaisuuk- sien kirja* on huomioitu kymmenis- sä artikkeleissa ja useissa monogra- fioissa, kun taas muiden ajanlaskun taitteen viisaustradition virtausten merkitys on vielä osin tunnustamat- ta. Sirakin kirjan tapaan viisauden ja Tooran yhteyksiä painottavat teks- tit (erityisesti 4Q185 ja 4Q525) sekä harvinainen temppeliaihetta käsit- televä teos (4Q420–421) olisivat tar- jonneet ainutlaatuisia ikkunoita ai- kakauden älyllisen ja uskonnollisen ilmaston tarkasteluun. Toisena esi- merkkinä voidaan mainita toden- näköisesti Qumranin liikkeen piiris-

sä syntynyt kryptinen 4Q289, joka suorastaan kutsuu pohtimaan viisauksetuksen funktiota liikkeessä.

Koska iso osa käsikirjoituksista on hyvin fragmentaarista, pienten ja sisällöltään usein toisarvoisten fragmenttien käsittely tuntuu toisinaan vievän liikaa tilaa. Teoksen suurimmat puutteet liittyvät kuitenkin heprean kielen vähäiseen käyttöön, mikä on harmillista sikäli, että teoksen kohdeyleisö – tutkijat ja opiskelijat – hyötyisivät kirjasta enemmän alkukielisen tekstin myötä. Ensinnäkin kommentaarista puuttuu heprealainen teksti, minkä takia lukijalla tulee olla käytettävissään jokin tekstiedio. Toiseksi hepreaa on käytetty valitettavan niukasti ja hieman epä johdonmukaisesti yksittäisissä kommentaareissa. Tämä on harmillista erityisesti silloin, kun alkukielisen termin maininta olisi olennaista käsitteen vivahteiden ymmärtämisen kannalta. Teknisistä puutteista huolimatta yksittäisiä rivejä ja käsitteitä koskevat huomiot tarjoavat myös teoksen suurimman annin. Ennen kaikkea Kampen osoittaa runsaasti kiinnostavia sanastollisia ja tematista yhteyksiä Qumranin viisaukset- ja muiden tekstien välillä, joskin viitteet jäävät toisinaan melko luettelomaisiksi.

Kaiken kaikkiaan teos täyttää kommentaarikirjallisuudelle asetetut vaatimukset oivasti: Kampen esittelee ja kokoaa yhteen melko kattavasti aikaisemmin saavutettuja tutkimustuloksia sekä tarjoaa kommentaareissaan lukuisia lisäviitteitä tekstien yksityiskohtaiseen tutkimiseen. Ennen kaikkea hän nostaa tiedeyhteisön huomion kohteeksi useita vielä melko tuntemattomia tekstejä, joiden pariin yhä useammat toivottavasti löytävät tiensä tuoreen teoksen myötä.

**ELISA UUSIMÄKI
TEOL. MAIST., HELSINKI**

NIKO HUTTUNEN Uusi testamentti ja antiikin filosofia: Tutkimusnäkökulmia. Suomen Eksegeettisen Seuran julkaisuja 101. Helsinki 2011. 133 s.

Nuori nainen kävelee kauniissa väliamerellisissä maisemissa. Kaikki on viatonta ja puhdasta, kunnes jostain ilmestyy häikäily. Valkea sarvipää viettelee neidon ja ui tämä selässään Kreetalle, josta minolaisen kulttuurin aarteet aikanaan rantautuivat nykyisin neidon nimeä kantavalle mantereelle. Myytti Europe-neidon ryöstöstä on antanut inspiraatiota monenlaisille tulkinnoille ja siitä esiintyy erilaisia versioita jo antiikin lähteissä. Se esimerkiksi kuvaa sivistyksen saapumista Eurooppaan. Läntisen kulttuurin itseymmärrykselle tarina on ollut niin tärkeä, että se on toiminut lukemattomien asioiden ja tilojen kuvituksena muistuttaen mantereiden myyttisestä menneisyydestä.

Kristinuskokaan ei varhaisessa vaiheessa voinut jäädä omaksi saarekkeeksi vaan sen tuli ennen pitkää rantautua pitkien intellektuaalisten perinteiden mantereelle. Kun kristilliset yhteisöt ja kirjoittajat hakivat paikkaansa oman aikansa yhteiskunnassa, he ammensivat välineensä ympäröivästä kulttuurista, jonka kasvatteja he luonnollisesti olivat. Kristillisen ajattelun historiaa käsittelevissä tutkimuksissa on toisinaan arvotettu varhaisten kristittyjen tekemiä filosofisia valintoja eri tavoin. Missä vaiheessa kirkko astui valkean pakanallisen härän selkään ja menetti aatteellisen viattomuutensa? Jotkut katsovat luopumuksen alkaneen esimerkiksi konstantinolaisesta käänteestä (Milanon edikti v. 313) tai Nikaiassa vuonna 325 pidetystä konsiilista. Kaikkein äärimmäisissä teorioissa luopumuksen nähdään alkaneen jo Uuden testamentin teksteissä.

Tätä taustaa vasten dosentti Niko Huttusen teos *Uusi testamentti*

ja antiikin filosofia tarjoaa hyödyllisiä näkökulmia varhaisten kristittyjen ja heidän aikansa filosofien väliin suhteeseen. Aihepiiriin laajuuteen nähden sivumäärältään varsin suppeaksi rajattu teos jakautuu johdannon ja loppukatsauksen lisäksi viiteen pääluokkaan. Huttunen käsittelee monia Uuden testamentin tekstejä, mutta kuten teoksen alaosikko kertoo, kyseessä ei ole systemaattinen kokonaisuus aiheesta vaan valikoima erilaisia näkökulmia laajaan kokonaisuuteen.

Esiteltyään vertailevaan tutkimukseen liittyviä periaatekysymyksiä Huttunen siirtyy käsittelemään kysymystä Jeesuksesta filosofina. Oliko Jeesus kynnikko tai muuten filosofimainen hahmo? Huttunen vastaa kysymykseen huomauttamalla, että on erotettava toisistaan varsinainen historiallinen Jeesus ja häntä myöhäisempien tekstien (mm. evankeliumit) Jeesus-kuva. Joko-tai-asetelma ei ole tutkimuksen kannalta hyödyllinen, vaan huomiota tulee kiinnittää teksteissä esiintyviin samankaltaisuuksiin. Esimerkkinä Huttunen viittaa Jeesuksen opetukseen väkivallattomuudesta (Matt. 5:38–48; Luuk. 6:27–36) ja vuorisäärän seksuaalietiikkaan. Johanneksen evankeliumin kuva hyvän paimenen kuolemasta (Joh. 10:11–13) selittyy Huttusen mukaan enemmän antiikin sankarikultista kuin syntien sovitusopista käsin. Hän kuitenkin torjuu ajatuksen Jeesuksesta kynnikkona, sillä hellenistisen kulttuurin piirissä kirjoitetut evankeliumit olisivat voineet esittää Jeesuksen paljon filosofisemmassa valossa kuin tekevät; historiallinen Jeesus lieneekin vielä vähemmän kynnikko kuin hänestä kertovat tekstit antavat ymmärtää.

Seuraava, Paavalia käsittelevä luku on kirjan parasta antia ja tarjoaa lukuisia hyviä esimerkkejä teoksen aihepiiristä. Luvun jälkeen Huttunen tekee filosofisen U-käännöksen vaihtaessaan tarkastelunsa tulokulmaa "Antiikin filosofiasta Raamattuun". Siinä missä Jeesus- ja Paava-